

L'any 2015 serà recordat com el moment en què Europa va viure en primera persona una tragèdia de dimensions globals. Una crisi que altres regions del món estan travessant des de fa anys amb una intensitat molt més important. La ja coneguda com a «crisi dels refugiats» tindrà un fort impacte a tot Europa i no únicament sobre un grapat de països. Continuarà afectant el conjunt del projecte de construcció europea i no només alguna de les seves polítiques. En els textos recollits en aquesta monografia apuntem deu dels seus efectes col·laterals que ja s'estan manifestant.

Les tres primeres aportacions analitzen els efectes de la crisi esmentada sobre la cohesió de les societats europees des d'angles diferents: Yolanda Onghena aborda el tema des de la perspectiva del qüestionament dels valors fundacionals de la Unió; Marga Lleó i Joan Subirats, per la seva part, assenyalen com l'arribada massiva de refugiats a alguns estats membres està revelant la fragilitat d'unes societats del benestar colpejades prèviament per la crisi econòmica i les polítiques d'austeritat, i, finalment, Jordi Bacaria argumenta en el seu text que, ben gestionada, l'arribada d'aquestes persones podria esdevenir una oportunitat per revitalitzar els mercats de treball europeus.

A continuació, Blanca Garcés i Elena Sánchez-Montijano, en les seves respectives anàlisis, subratllen el repte que suposa aquesta crisi per a les polítiques d'asil i per al règim actual de lliure circulació de persones a la UE. Plantegen que cada vegada hi ha més veus que, des de diferents perspectives, reclamen una revisió de la Convenció de Dublín i del Tractat de Schengen. Aquestes contribucions adverteixen que aquesta actualització no s'hauria de fer a compte de les obligacions que els països europeus tenen en matèria de protecció internacional de refugiats ni del règim de mobilitat intraeuropeu.

La resposta a l'arribada de centenars de milers de persones en qüestió de mesos ha aprofundit les divisions al si de la UE i també en algun dels seus estats, especialment en aquells que han acollit un major nombre de refugiats. Pol Morillas examina la reaparició d'una fractura entre l'Europa central i oriental i la resta del continent que es creia oblidada. Una vegada

més, la UE ens sorprèn amb la seva capacitat inaudita per acumular crisis i multiplicar els factors de desintegració. En la seva anàlisi, Eckart Woertz posa el focus en un dels principals protagonistes, Alemanya, on destaca la figura d'Angela Merkel que ha projectat un lideratge moral que transcendeix les fronteres del seu país. Però la seva política inicialment oberta cap als refugiats ha provocat una major divisió en la societat alemanya així com a l'interior del seu propi partit.

Finalment, s'assenyalen tres àmbits en els quals la crisi ha condicionat l'acció exterior de la UE: la mateixa política exterior comunitària, el paper de Turquia, i la irrupció de Rússia en aquesta crisi. Francis Ghilès apunta a les mancances, les debilitats i els errors de càlcul en matèria de política exterior de la Unió, mal equipada per fer front a un escenari molt més hostil que el que predominava després del final de la Guerra Freda. Eduard Soler argumenta que Turquia ha aprofitat la seva situació geogràfica i les debilitats de la UE per presentar-se com un actor indispensable. En aquest sentit, si els refugiats abans eren vistos com una càrrega per a Ankara, ara s'han convertit en una basa diplomàtica. Finalment, Nicolás de Pedro aborda el paper de Rússia en la intersecció entre la crisi humanitària i la guerra a Síria. En la seva reflexió subratlla que l'estratègia del Kremlin s'articula sobre els punts fràgils de la UE, essent la gestió dels fluxos de refugiats un dels més notoris.

Aquesta monografia reflecteix que som davant d'una crisi de llarg recorregut, tant per la magnitud del fenomen com pels efectes col·laterals que està desencadenant. Per això, el CIDOB ha redoblat esforços en aquest àmbit i ho està fent de manera transversal. El 2015 hem llançat un programa de treball, amb voluntat de continuïtat, que aborda el fenomen dels refugiats a tres nivells: les causes en origen, la resposta europea i les polítiques d'acollida en l'àmbit local. Aquest treball col·lectiu n'és un dels primers resultats.